

Махатадзе К. Г.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права*

ЗЛОЧИНИ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ЖИТТЯ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ ШЛЯХОМ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ

В останні роки рівень злочинності має сталу тенденцію до збільшення кількості зареєстрованих повідомлень про вчиненні кримінальні правопорушення. Як зазначають у науковій літературі, чималу роль в цьому зіграла індивідуалізація суспільства, яка бере все більш крайні форми на тлі одностороннього і примітивного тлумачення принципу визнання особистих прав і свобод людини найвищою соціальною цінністю, що виражається в відстороненості від проблем людей, що знаходяться поруч. Однак більшою мірою падіння духовності суспільства стало результатом важких соціально-економічних умов в країні, які змушують більшість людей, в прагненні вижити, думати тільки про себе. Крім об'єктивних факторів суспільного розвитку склалася ситуація багато в чому обумовлена недосконалістю чинного кримінального законодавства, норми якого містять занадто складні і неоднозначні визначення складів названих злочинів, що в підсумку позначається на відсутності одноманітності в практичній діяльності правоохоронних органів щодо застосування кримінально-правових норм[1; 3]. Тому саме зараз, необхідним є проведення саме кримінологічного дослідження злочинів, що посягають на особисту безпеку осіб шляхом бездіяльності.

Кримінальний кодекс України у статтях 135 і 136 передбачає кримінальну відповідальність за залишення у небезпеці і ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані. Вказані діяння є ядром злочинів, що посягають на життя і здоров'я людини шляхом бездіяльності, тому їх дослідженню приділяється найбільша увага. У науковій літературі існують

досить значна кількість досліджень присвяченим кримінально-правовим, психологічним особливостям досліджуваного виду злочинів, однак досі не було здійснено комплексного кримінологічного дослідження.

Для характеристики стану злочинності цього виду було проаналізовано 191 вирок по кримінальних провадженнях, який було ухвалено у період з 2008 року по 2018 рік, з них 173 за статтею 135 КК України і 18 за статтею 136 КК України, а також матеріали офіційної звітності Генеральної прокуратури України. На підставі вивчення 191 вироку було встановлено, що злочини у виді залишення у небезпеці та ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані вчиняються у трьох сферах життєдіяльності людини: у побутовій сфері, пов'язане з вчиненням злочинів щодо близьких родичів (дітей, непрацездатних осіб, осіб похилого віку) – всього 41 випадок (21,47%), у дозвільній сфері, наприклад при бійках – всього 38 випадків (19,90%), і при дорожньо-транспортних пригодах – всього 111 випадків (58,12%). Звичайно, ми допускаємо вчинення злочинів і в інших сферах життєдіяльності особи, що є природнім, однак ні в офіційних статистичних відомостях, ні у вироків у кримінальних провадженнях, ні у ЗМІ не вдалося знайти підтвердження такої гіпотези.

Динаміка вказаного виду злочинності за останні чотири роки постійно змінюється і має тенденцію до збільшення рівня вчинених злочинів. Для злочинів що посягають на життя і здоров'я людини шляхом бездіяльності характерні значні коливання, наприклад у порівнянні з 2017 роком у 2015 було зареєстровано майже на 100 злочинів менше, що є аналогічним по відношенню до зменшення кількості тілесних ушкоджень різної ступені тяжкості.

Ще однією характерною особливістю цього виду злочинності є її сезонний характер, який обумовлений у першу чергу атмосферними факторами, такими як – температура зовнішнього середовища, пора доби тощо. Так, дослідження офіційної статистичної звітності Генеральної прокуратури України дозволили

встановити закономірності цього виду злочинності – найбільша кількість злочинів припадає на холодну пору року, тобто пізню осінь, зиму і раню весну (від 5 до 7 місяців). У зазначений період у 2017 році було вчинено 141 злочини, тобто 52,2% і навпаки у теплу пору року зафіксовано 65 злочинів, тобто 24%. Це пов'язано з досить істотним зниженням температури у вечірній та нічних час, що, як правило, і є причиною високої смертності людей від переохолодження, які не зможуть самотійно забезпечити свою безпеку, або звернутися за допомогою до компетентних органів.

Злочини передбачені статтями 135, 136 КК України, мають не тільки ознаки сезонності, а також залежать від пори доби. Так, на підставі дослідження вироків, було встановлено, що абсолютна більшість злочинів вчиняється у темну пору доби. При цьому прослідковується кореляційна взаємозалежність між тривалістю сонячного дня і вчиненими злочинами. У нашому спостереженні ранок – пора доби з 6 до 11 години, день - з 11 до 18 години, вечір – з 18 до 22 години, ніч - з 22 до 6 години. Так, восени, взимку та на весні найбільше злочинів вчинено саме ввечері та вночі (56,02%), що корелює із аварійністю на дорогах і конфліктними ситуаціями між людьми, які найбільше розповсюджені саме у цей час. Влітку, у зв'язку з найбільшою тривалістю сонячного дня кількість злочинів вчинених ввечері (всього 9) не перевищує кількості у день (всього 10), при цьому пікового показника досягає саме нічна пора доби, всього зафіксовано 23 випадки.

Загалом, якщо порівняти дані лише у сфері дорожньо-транспортних пригод, то можна побачити пряму закономірність, щодо кількості вчинених злочинів та часом доби. Так, із 111 випадків вчинення злочинів при ДТП – 87 вчинено у нічну, або вечірню пору доби. Із матеріалів вироків у кримінальних справах, було встановлено, що це пов'язано з недостатнім освітленням автомобільних доріг, порушенням правил дорожнього руху пішоходами, велосипедистами (наприклад, перехід у невстановленому місці, відсутність на

зовнішньому одязі світлоповертальних елементів, для своєчасного їх виявлення іншими учасниками дорожнього руху тощо). Поряд із зазначеними факторами у науці визначають і інші: зневажливе ставлення до безпеки дорожнього руху, зухвалість та агресивність, недисциплінованість, легковажність, керування транспортними засобами у стані сп'яніння, неналежний рівень підготовки водіїв; експлуатація транспорту з технічними несправностями тощо[2].

Вивчення вироків дало змогу встановити, що абсолютна більшість злочинів вчиняють в межах населених пунктів (80,63%) з певною залежністю від сфери вчинення злочинів. Так, у дозвільній і побутовій сфері майже всі злочини вчинені в межах населених пунктів – 94,7% та 95,2% відповідно, при дорожньо-транспортних пригодах у межах населених пунктів вчинено близько 70% злочинів. Це, пояснюється тим, що як правило, злочини передбачені статтями 135, 136 КК України у дозвільній та побутовій сферах вчиняються за місцем проживання, або проведення вільного часу, що корелює з особливостями звичного способу життя самих осіб, що вчиняють такі злочини. Вони як правило не покидають населених пунктів у яких постійно проживають. Також, особи, що вчиняють злочини передбачені статтями 135,136 КК України при дорожньо-транспортних пригодах розраховують на їх латентний характер, адже як правило автодороги за межами населених пунктів у нічну пору доби є відносно безлюдними і, загалом, майже не обладнані технічними засобами фіксації порушень ПДР, що формує відчуття прихованості злочину, а на фоні зневіри до правоохоронних органів – і безкарності діяння.

Також, необхідно звернути увагу, що досліджуваний вид злочинності у більшій мірі характерний для категорії осіб з низьким рівнем доходів, або які взагалі перебувають за межею бідності (саме для побутової сфери). Наприклад, у сфері дорожньо-транспортних пригод більшість злочинів (61,26%) злочинів було вчинено особами, які володіють транспортними засобами невеликої вартості (до 1000-1500 дол. США); у побутовій або дозвільній злочини вчинені,

як правило, безробітними особами (91, 14%), які характеризуються за місцем проживання або посередньо (46,8%) або негативно (15,2%). У зв'язку з цим залишення у небезпеці розглядається не як окремий факт, а як логічний наслідок девіантної соціально неприйнятної поведінки, у деяких випадках делінквентної поведінки, що має ознаки діяльності та може бути пов'язана із деформаціями правосвідомості, підміною цінностей.

Злочини, які посягають на особисту безпеку шляхом бездіяльності часто вчиняються особами у стані алкогольного сп'яніння. Так, відповідно до офіційних статистичних даних за 2017 рік до суду було направлено 147 кримінальних проваджень за статтями 135, 136 КК України, з них у 64 фігурують особи, що вчинили злочини в стані алкогольного сп'яніння, тобто 43,54%. Проведене нами вивчення вироків по кримінальних справах за статтями 135,136 КК України ухвалених за період з 2010 по 2017 роки підтверджує офіційні статистичні відомості – 42% засуджених осіб перебували в стані алкогольного сп'яніння. Цікаво, що така тенденція вчинення злочинів в стані алкогольного сп'яніння характерна для насильницької злочинності загалом (30%)[4].

Отже, злочини, що посягають на життя і здоров'я людини шляхом бездіяльності за останні декілька років мають сталу тенденцію до збільшення рівня зареєстрованих злочинів, що пов'язується як з детермінантами злочинності загалом, так і безпосередньо досліджуваного підвиду. Злочинність має яскраво-виражений сезонний характер, що підтверджується емпіричними дослідженнями. У силу складності і багатоаспектності проблеми необхідним вбачається вивчення стану та детермінант латентності злочинів, що посягають на життя і здоров'я людини шляхом бездіяльності.

Список використаної літератури:

1. Александрова Н.Г. Ответственность за оставление в опасности по уголовному праву : дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук спец.: 12.00.08 «Уголовное право и криминология; Уголовно–исполнительное право» / С.И. Молчанова. – Москва, 2000. – 186 с.

2. Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту: (Кримінально-правове та кримінологічне дослідження) : Автореф. дис ... д-ра юрид. наук. / В. А. Мисливий . – Киев : Б. в., 2005 . – 36 с.

3. Мыц Я.А. Оставление в опасности в уголовном праве России : дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук спец.: 12.00.08 «Уголовное право и криминология; Уголовно–исполнительное право» / С.И. Молчанова. – Ульяновск, 2007. – 208 с.

4. Статистична інформація Генеральної прокуратури України «Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2016 рік» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820#